

Novi ateizam — hir, prezir i mržnja

*Ivan Koplek**

Nedavno preminuli i kontroverzni teoretičar suvremene kulture S. Huntington iznio je nekoliko kontroverznih teza, između inih i onu o značenju religije u kulturi i politici. Od tada se često govorilo i pisalo o njezinu laganom, ali i sigurnom povratku. Danas to više nije tako. Iznova se podiže glas protiv religije, poglavito protiv kršćanstva. Nije tu riječ o povratku klasičnoga ateizma koji je kulminirao u prosvjetiteljstvu, u komunističkoj ideologiji ili u idejama nekih od filozofa prošloga stoljeća (od B. Russela, preko J. P. Sartera pa do J. L. Mackiea ili R. LePoidevina...). Današnji je ateizam mješavina laži i mržnje koje šire i potiču mediji — od »ozbiljne« štampe do interneta. Religija se sustavno i smišljeno, ali nadasve agresivno i prezirno stigmatizira, isključuje i izruguje.

U prosincu prošle godine u Velikoj Britaniji je, na inicijativu dnevnih novina »Guardian« i tzv. »Britanske udruge humanista«, započela javna kampanja promidžbe ateizma. Tako na londonskim gradskim autobusima možete čitati: »Vjerojatno nema Boga. Sada se prestanite brinuti i uživajte u svom životu«. Toj se akciji početkom siječnja pridružio i grad Barcelona.

Možda u društvu koje se zaklinje u demokraciju takvo što i nije neobično. No, novi ateizam ima svoje misionare koji bez ikakvog poštovanja i bez ikakvih ozbiljnih znanstvenih argumenata pogrešno tumače, zapravo izruguju religiju i njezine svetinje. Dovoljno se sjetiti karikature Muhameda, blasfemične reklame pića Red bull ili u nas plakata za prošlogodišnju najavu »tuluma« studenata Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ovo posljednje je tipični primjer onoga o čemu je riječ u »novom ateizmu« u nas. Pozadina plakata je Da Vincijeva »Posljednja večera«. Isus je za stolom zatrpanim bocama piva, okružen pripitim apostolima i Judom koji pokazuje srednji prst. Naši su mediji prenijeli da se jedan profesor s istoga fakulteta nad tim zgražao, tvrdeći da plakat vrijeđa vjerske osjećaje, za drugoga je pak profesora (kao i za novinara koji je prenio tu vijest) »plakat inteligentan i duhovit«. Toliko za ilustraciju.

Promotrimo li stvari nešto šire, treba primijetiti i ovo: nedavno smo bili svjedoci žučnih rasprava o tome treba li ili ne treba spomenuti kršćanstvo u Europskome ustavu. Na kraju je ipak odlučeno da se to izbjegne. Svi europski kršćani, razne kršćanske Crkve, a i mnogi drugi europski intelektualci ostali su zatečeni takvom odlukom. Bilo je teško povjerovati da se može zaniijekati nešto što očigledno sačinjava temeljnu sastavnicu cjelokupne europske povijesti. S obzirom na takve i slične stavove kardinal Joseph Ratzinger, danas papa Benedikt XVI, u svojim je razmišljanjima o Europi ustvrdio da je u njoj prisutna »patološka mržnja« prema svojoj vlastitoj povijesti, a napose prema kršćanstvu.

Tu patološku mržnju prema kršćanstvu moguće je pratiti u mnogih tzv. vodećih europskih intelektualaca. Tipični je primjer francuski filozof M. Onfray koji se u svojem djelu »Ogled o ateologiji« ne bavi pitanjem Europe nego značenjem re-

* Prof. dr. sc. Ivan Koplek, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb; provincijal Hrvatske pokrajine Družbe Isusove. Adresa: Jordanovac 110, p. p. 169, 10 001 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: ikoplek@ffdi.hr

ligija u europskome društvu. Mora se priznati da toliko mržnje prema kršćanstvu, a i prema drugim religijama, nije koncentrirano nigdje kao u njegovim djelima. Prema Onfrayu, Europa se definitivno mora riješiti religijske, tj. kršćanske pošasti koja uništava čovjeka u njegovoj zemljanosti, tjelesnosti, u njegovoj potrebi za užicima, uspjehom i erosom...

Talijanski matematičar i logičar P. Odifreddi u knjizi »Zašto ne možemo biti kršćani, a još manje katolici« kao potporu širenju ateizma uvodi statistiku i spominje novac koji dobiva Crkva u Italiji, bilo od poreznih obveznika, bilo zbog olakšica, prodaje terena... Takvi i slični istupi prepoznatljivi su i u nas. Cilj novoga ateizma je stvoriti atmosferu koja je neprijateljska prema religiji i napose Crkvi. No i druge su religije tu na meti izrugivanja, osobito monoteističke, koje umjesto uživanja »promiču ubijanja, nasilja i potiskivanja, moralni rigorizam...«

Na istoj crti ateizma razmišlja njemački filozof H. Schnädelbach, koji se svojim istupima posebno istaknuo na početku novoga milenija u njemačkom magazinu »Die Zeit« (br. 20, 11. svibnja 2000. godine), tvrdeći da je religija uvijek upućena na fundamentalizam i nasilje. Religiozni ljudi su zapravo glupi, nemoralni, opasni... U takvom se etiketiranju posebno ističu R. Dawkins i Ch. Hitchens.

Ch. Hitchens, britanski novinar koji živi u SAD-u, u svojoj knjizi »Bog nije velik: kako je sve zatrovano religijom« (činjenica je da je ta knjiga bila na prvim mjestima top-liste čitanosti u SAD-u) tvrdi da bi dobri ljudi i bez religije bili dobri, a zli zli. Štoviše, religija je odgovorna za to što dobre ljude navodi da špijuniraju, tiraniziraju, tlače, muče i ubijaju... To vrijedi za sve religije, a posebno za monoteističke, naročito kršćanstvo.

Na istoj je crti i knjiga R. Dawkinsa »Bog — obmana«. Dawkins, pozivajući se na tzv. »znanstveni svjetonazor«, širi prezir prema religijskome društvu, koje uvijek ima fundamentalističke naznake. Za njega religija i ne pripada kulturi. Njezina se metafizička pozadina može razjasniti potpuno naturalistički. Svaku kulturnu tvorevinu u ljudskom društvu Dawkins označava kao »mem« (informatijski pendant »gen«), odnosno skupinu »mema«. Društvene običaje, tradicije, religije, jezik i znanstvene teorije možemo shvatiti kao određene informacijske obrasce koji se šire i umnožavaju u okružju kompleksnih, komunicirajućih humanih mozgova. Misao na Boga je za Dawkinsa zloćudni »mem« koji se razvio u povijesti kulture. Biblija je znanstveno neprobavljiva, zapravo opasna literatura... Bog je rasist, nacionalist, homofob, kolerično-opesivni despot... Ne postoji niti jedan valjani razlog za to da se bude vjernik!

Promotri li se ozbiljnije, možemo zaključiti da je Dawkinsov ateizam po svojoj formi zapravo rasizam. On svima koji su religiozni oduzima dostojanstvo, vrijeđajući ih da su glupi, nemoralni i opasni za društvo...

Za nas ništa nova. Mogli bismo reći: *déjà vu*. Poznato je da je već u ranom kršćanstvu, primjerice u Origenovo vrijeme, Kelso izrugivao religiju, a osobito kršćanstvo (usp. *Contra Celsum*)! Povijest kao da se opet ponavlja. Iznova se bude agresivni porivi protiv svega što ima veze s religijom, osobito s kršćanstvom i kršćanskim moralom.

U vremenima u kojima religija (pa i moral/etika) gubi smisao, pouka starih kršćanskih apologeta koji su branili Evandjelje od poganske mitologije i mode onoga vremena ponovno je vrlo aktualna. I još nešto: možda se vraća vrijeme apologeta i mučenika!